

ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Ефективність впливу фінансової системи на інвестиційно-інноваційні процеси в Україні значною мірою залежить від досконалості методів фінансового управління та їх відповідності сучасним потребам розвитку інвестиційно орієнтованої економіки інноваційного типу. Із кардинальною зміною фундаментальних атрибутів господарювання в Україні суттєво підвищуються вимоги до професіоналізму фінансових служб і об'єктивно зростає роль фінансового управління в обґрунтуванні комплексу взаємопов'язаних рішень щодо формування інвестиційного та інноваційного потенціалу підприємства і його найефективнішого використання.

У концептуальному аспекті такий висновок підводить до розуміння необхідності дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних підприємств з позицій завдань та функцій управління фінансами. В цьому контексті важливим є виявлення глибинної сутності інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового менеджменту підприємства.

наукових публікаціях О.Алімова, І.Бланка, В.Беседіна, В.Гееця, М.Герасимчука, М.Гольцберга, І.Губенко, М.Згуровського, В.Іванова, О.Кухленка, І.Лукінова, Б.Панасюка, Т.Панфілової, Ю.Пахомова, М.Пашути, А.Пересади, В.Пили, А.Поручника, В.Семиноженка, А.Серпиліна, А.Сухорукова, В.Хаустова, А.Філіпенка, М.Чумаченка, В.Шевчука, М.Якубовського, Я.Яцківа та інших авторів достатньо велику увагу надано різноманітним аспектам формування інвестиційного та інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств.

Разом з тим у розглянутих роботах не вивчається інвестиційно-інноваційна діяльність економічних суб'єктів у системі їх фінансового управління. Більшість авторів при характеристиці інвестиційно-інноваційних процесів обмежується макрорівнем.⁸ При дослідженні на мікрорівні інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств, як правило, розглядається лише як об'єкт інвестиційного або інноваційного менеджменту.⁶ Відсутній науково обґрунтований підхід до інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового менеджменту. Потребують уточнення принципи управління інвестиційно-інноваційною діяльністю економічних суб'єктів з позицій завдань фінансового менеджменту.

Основною метою статті є теоретичне обґрунтування принципів та концептуальних засад фінансового управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємства, уточнення об'єкта управління та основних управлінських завдань з урахуванням особливостей господарської практики вітчизняних підприємств та взятого державою курсу на створення інвестиційно-орієнтованої економіки інноваційного типу.

Узагальнення існуючих в економічній літературі точок зору дозволяє зробити висновок, що глобалізація розвитку світової економіки потребує значного підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств та переведення їх на інноваційний шлях розвитку,

створення і розвитку не лише інвестиційної інфраструктури, а й відповідної інноваційної інфраструктури, адаптованої до роботи в умовах ринку і об'єднаної єдиним алгоритмом комерціалізації і трансферу технологій.⁹ Все це потребує значних фінансових ресурсів і раціональних методів фінансового управління як на макрорівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Враховуючи, що управління фінансами передбачає приведення в дію всіх складових фінансового механізму з метою цілеспрямованого впливу на сукупність об'єктів фінансового менеджменту, доцільно розглянути інвестиційно-інноваційну діяльність економічних суб'єктів у взаємозв'язку з іншими взаємопов'язаними елементами їх фінансової системи.

Необхідність такого дослідження зумовлена потенційною здатністю фінансового управління активно впливати на ефективність господарювання економічних суб'єктів у цілому і на ефективність їх інвестиційно-інноваційної діяльності зокрема.² Базуючись на досягненнях управлінських наук, усіх прогресивних перетворень у практиці господарювання зарубіжних та вітчизняних підприємств, фінансове управління допомагає раціонально збалансувати фінансові ресурси економічних суб'єктів і сконцентрувати їх на пріоритетних напрямках інвестиційно-інноваційної діяльності.⁷ Це дає нам підставу розглядати фінансове управління інвестиційно-інноваційною діяльністю як вагомий чинник підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також забезпечення їх стабільного розвитку в довгостроковому періоді.

Обґрунтовуючи інвестиційно-інноваційну діяльність як об'єкт фінансового управління, ми вважаємо за доцільне виходити з поєднання в процесі дослідження системного та ситуаційного підходів.³ Характеризуючи місце інвестиційно-інноваційної діяльності в системі фінансового управління економічного суб'єкта, слід зазначити, що вона є важливим системоутворюючим об'єктом фінансового менеджменту і розглядається у тісному взаємозв'язку з такими об'єктами фінансового менеджменту, як: грошові потоки; активи і зобов'язання; фінансові ресурси; доходи, витрати та прибуток; фінансовий стан; фінансові відносини.

Так, зокрема, здійснення інвестицій та інновацій на підприємстві передбачає придбання окремих інвестиційних товарів (робіт, послуг) і потребує певного обсягу фінансових ресурсів, що веде до зміни складу активів та зобов'язань у балансі.

Водночас інвестиційно-інноваційна діяльність на підприємстві супроводжується рухом грошових коштів і генерацією грошових потоків від впровадження проектів.⁶ Крім того, в процесі реалізації інвестицій та інновацій складається певна система фінансових відносин між різними учасниками проектів. І, нарешті, результати впровадження інвестицій та інновацій позначаються на розмірі доходів, витрат і прибутку підприємства, а отже, впливають на його фінансовий стан.

При цьому, фінансовий менеджмент як система раціонального управління фінансами не лише має зворотні зв'язки між окремими елементами та суб'єктами фінансових відносин, а й водночас перебуває під впливом багатьох чинників. Як на наш погляд, принциповим є виділення серед чинників впливу на фінансову систему підприємства в цілому і на його інвестиційно-інноваційні процеси зокрема внутрішніх факторів, зовнішніх факторів прямої дії та зовнішніх факторів непрямої (опосередкованої) дії. Логічно, що багатофакторна зумовленість фінансового менеджменту призвела до суттєвого ускладнення його завдань та об'єктивного розвитку ситуаційного підходу, який полягає у виборі методів управління залежно від конкретної ситуації з урахуванням впливу найвагоміших ситуаційних чинників.⁴

Отже, система фінансового управління має інтегровану, поліструктурну

організацію з притаманним кожному елементу відповідним типом відносин, які в сукупності забезпечують певні властивості всієї системи. На основі системного підходу можна виділити такі загальні ознаки системи фінансового управління інвестиційно-інноваційною діяльністю, як неаддитивність, емерджентність, синергізм, мультиплікативність, адаптивність та сумісність.

Разом з тим фінансове управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на підприємстві в умовах розбудови ринкових відносин повинно базуватися на таких концепціях фінансового менеджменту: 1) концепції грошових потоків; 2) концепції теперішньої вартості; 3) концепції компромісу між ризиком і доходністю; 4) концепції ціни капіталу; 5) концепції асиметричної інформації; 6) концепції альтернативних затрат; 7) концепції агентських угод.³

Таким чином, фінансове управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на підприємстві слід розглядати як підсистему фінансового менеджменту, котра характеризується складністю, динамічністю та відкритістю до зміни факторів зовнішнього середовища. Як на наш погляд, складність даної підсистеми фінансового управління зумовлюється багатоваріантністю інструментів та методів, структурованістю об'єктів фінансового управління, а також їх багатофакторною зумовленістю та можливим перехресним впливом.

Динамічність підсистеми фінансового управління інвестиційно-інноваційною діяльністю на підприємстві зумовлена її відкритістю до впливу інформаційних потоків, значною чутливістю фінансових результатів інвестиційних та інноваційних проектів до зміни факторів зовнішнього середовища.

При цьому загальна спрямованість розвитку інвестиційно-інноваційних процесів останнім часом все більше залежить саме від зовнішніх чинників. Економічне середовище активно впливає на всі без винятку параметри інвестиційних та інноваційних проектів і значною мірою детермінує економічну поведінку суб'єктів господарювання.

Тому вибір конкретного спрямування інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємстві, фінансових методів і важелів управління ними повинен здійснюватись не лише з урахуванням внутрішніх можливостей економічних суб'єктів, а й таких зовнішніх чинників, як інфляція, правове і нормативне забезпечення, податкове оточення, ціна ресурсів, конкуренція, кон'юнктура стадія в окремих ринкових сегментах і т. ін.

Водночас дуже важливими з позицій впливу на ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств є фактори прямого та опосередкованого впливу, які формуються державою. До них у першу чергу слід віднести створення макроекономічних умов для розвитку приватного інвестування, економії ресурсів та коштів, зростання виробництва на інноваційній основі.

Першочерговими завданнями у напрямку створення ефективних механізмів державного стимулювання інноваційної активності підприємств є:

- формування науково-інноваційної інфраструктури та інституціональне забезпечення інноваційних процесів;⁵
- вдосконалення правової бази для розвитку інноваційних процесів;
- здійснення інноваційного тиску на господарські суб'єкти шляхом введення санкцій на випуск застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- й енергоємних та екологічно небезпечних

технологій;

- забезпечення державної відповідальності за підготовку кадрів для потреб інноваційної економіки;¹⁰
- вдосконалення системи оподаткування шляхом поступового зменшення податкових ставок на накопичення та інвестиції;
- пільгове оподаткування інноваційних підприємств на початкових стадіях освоєння ними нових технологій та організації випуску нової продукції.

Реалізація зазначених заходів на макrorівні є важливою передумовою актизації інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах і залучення значних інвестицій для фінансування нововведень.

Особливо важливою роль інновацій є в умовах антикризового управління фінансами економічних суб'єктів. Адже нові товари (роботи, послуги), нові ресурсозберігаючі технології та “ноу-хау” можуть забезпечити прорив у нові сегменти ринку і часто є чи не єдиним шляхом виходу фінансово нестійких підприємств з кризового стану. З цих позицій при здійсненні внутрішньої та зовнішньої фінансової санації потрібно, в першу чергу, звертати увагу на інноваційний потенціал підприємства і розглядати можливість залучення інвестицій саме на реалізацію перспективних інноваційних проектів.

Разом з тим, враховуючи, що антикризове управління фінансами підприємств повинно здійснюватися не лише на стадії фінансової кризи, а й у ході профілактичних заходів з метою недопущення втрати підприємством його фінансової стійкості в майбутньому, важливим завданням фінансового управління є постійний моніторинг життєвого циклу окремих товарів з метою вчасного корегування стратегії інноваційного процесу.

Ефективна організація роботи служб фінансового менеджменту дасть можливість збалансувати обсяг фінансових ресурсів з інвестиційними потребами на всіх стадіях інноваційного процесу, зменшити інвестиційні ризики і, що особливо важливо, не допустити спаду ефективності інноваційного проекту на стадії комерціалізації. При цьому в процесі управління фінансами економічних суб'єктів слід враховувати, що об'єктом інновацій може бути не тільки нова продукція і нові технології, але й нові ринки, нові методи фінансового управління, нові організаційні структури, які дозволяють покращити фінансове забезпечення його інвестиційно-інноваційної діяльності.

Джерела та література:

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Закон України від 16 січня 2003 року // *Голос України*. – 2003. – № 28.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: Эльга, 2004. – 550 с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. – К.: Эльга, 2004. – 655 с.
4. Василенко В.А., Шостка В.І. Ситуаційний менеджмент. – К.: ЦУЛ, 2003. – 285 с.
5. Иванов В.В. Национальные инновационные системы: опыт формирования и перспективы развития // *Инновации*. – 2002. – № 4. – С. 14 – 18.
6. Пересада А.А. Управление инвестиционным процессом. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
7. Сухоруков А.І. Пріоритети інвестування національного технологічного розвитку // *Стратегічна панорама*. – 2003. – № 1.
8. Хаустов В., Панфілова Т. Інноваційні процеси в Україні: реалії і перспективи розвитку // *Економіст*. – 2002. – № 3. – С. 54 – 59.
9. Щедрина Т.І. Перспективи міжнародного трансферу технологій в реалізації інноваційної моделі розвитку // *Стратегія економічного розвитку України*. – 2003. – № 6. – С. 281 – 291.
10. Яцків Я. Українська наука та економічне зростання шляхом впровадження інновацій // *Віче*. – 2001. – № 3. – С. 116 – 139.